

váš list č. / zo dňa 26.08.2021

číslo konania: KPUKE-2021/17877-3/71699/BI

vybavuje / kontakt: Mgr. Lenka Bischof, PhD. / 058-2451 124 / podatelna.ke@pamiatky.gov.sk
Košice, 31.08.2021

Vec

Rožňava, Námestie baníkov – prinavrátenie pamätníka partizána Jozefa Tótha - odborná a metodická pomoc vlastníkovi

Krajský pamiatkový úrad Košice (ďalej len „KPÚ“) podľa § 11 odseku 1 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len „pamiatkový zákon“), ktorý je vecne príslušným dotknutým orgánom a podľa § 9 odseku 5 pamiatkového zákona je miestne príslušným dotknutým orgánom na úseku ochrany pamiatkového fondu, na základe žiadosti, podanej vlastníkom: **Mesto Rožňava, Šafárikova 29, 048 01 Rožňava** prostredníctvom Odboru kultúry, športu a cestovného ruchu zastúpeného vedúcim odboru Ing. Ivanom Nemčokom, dňa 26.08.2021 na Krajský pamiatkový úrad Košice o **odbornú metodickú pomoc vlastníkovi** podľa § 11 odseku 2 písmena c) pamiatkového zákona, ktorou by bolo predbežné stanovisko KPÚ k zámeru premiestnenia pamätníka partizána Jozefa Tótha z parku na Hviezdoslavovej ulici na Námestie baníkov, číslo parcely c-kn 2222/2 C, na zatravnenu plochu východne od tzv. krámkov, o čo vlastníka pozemku - Mesto Rožňava (LV 3001) svojim listom požiadal Oblastný výbor Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov (ďalej ako „OV SZPB“). Z dôvodu podania žiadosti podáva KPÚ podľa § 11 odseku 2 písmena c) pamiatkového zákona túto **odbornú metodickú pomoc**:

Námestie baníkov, ktorého názov sa v priebehu dejín viackrát menil (v období Rakúskej monarchie, resp. Rakúsko-Uhorska Rákocziho námestie, v období 1. Česko-slovenskej republiky Masarykovo námestie), je súčasťou Pamiatkovej zóny Rožňava, ktorá bola vyhlásená Vyhláškou Okresného úradu v Rožňave zo dňa 21. júna 1991, účinnosť nadobudla 1. augusta 1991. Územie pamiatkovej zóny je obmedzené v podstate len na historické námestie a blízku zástavbu. Možno na ňom nájsť komplex kultúrnych pamiatok patriacich rímsko-katolíckej cirkvi v severnej a severozápadnej časti pamiatkovej zóny, komplex kultúrnych pamiatok patriacich evanjelickej a. v. cirkvi v južnej a juhovýchodnej časti pamiatkovej zóny, meštianske domy a verejné budovy vrátane zástavby v strede námestia. Vzácnosťou je, že výstavba v 20. storočí sa územia pamiatkovej zóny dotkla len minimálne. Krajský pamiatkový úrad Košice podľa § 11 odseku 2 písmena b) pamiatkového zákona spracoval materiál „*Pamiatková zóna Rožňava, Zásady ochrany pamiatkového územia*“, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2016. Zásady sú v plnom znení na nahliadnutie na webovej stránke <http://www.pamiatky.sk/sk/page/za-sady-ochrany-pz-roznava>. Je v nich zdôraznená bohatá história Rožňavy. Mestský charakter získala Rožňava už v priebehu 15. storočia, kedy došlo k výstavbe dnešného historického jadra – námestia s verejnými a súkromnými budovami, v strede ktorého stála radnica s mestskou vežou. Po bitke pri Moháči bolo mesto drancované Turkami aj Bebekovcami. V rokoch 1555 – 1594 sa Rožňava nakoniec stala súčasťou fiľakovského sandžaku a bola podriadená Turkom. Následne sa po vyhnaní Turkov z Uhorska (26. januára 1699 – Karlovský mier) stali jej majiteľmi Andrassyovci. Historická budova radnice v strede námestia zanikla pravdepodobne v 17. storočí po tom, čo ostrihomský arcibiskup v roku 1656 v dôsledku nepokojov medzi veriacimi poslal do mesta jezuitov, ktorí si v strede námestia pri mestskej veži, nadstavanej v rokoch 1643 – 1654,

postavili kostol. Zničili tým zrejme posledné zvyšky bývalej radnice, lokalizovanej do tejto polohy. V roku 1985 došlo k náhodnému nález časti architektúr v juhozápadnom rohu parku v strede Námestia Baníkov. Jednalo sa o časť podzemnej chodby tvorenej klenbou z lomových kameňov kladených do horúceho vápna. Chodba, na niektorých miestach zavalená, pokračuje severným smerom. Nález je pravdepodobne súčasťou rozsiahlejšieho komplexu podzemných priestorov v strede dnešného námestia, v súvislosti s nálezom sa uvažuje o lokalizovaní stredovekej radnice. Stred Námestia baníkov je preto z uvedených dôvodov jeho historicky najstaršou a najhodnotnejšou časťou. Zachované historické pohľadnice a ďalší obrazový materiál nám ukazujú, že vzhľad stredovej časti námestia prešiel pomerne pestrým vývojom, a to najmä čo sa týka parkových úprav a výsadby zelene. K najvýraznejším zásahom (aj stavebným) v duchu socialistického realizmu pritom prišlo v 60. rokoch 20. storočia, kedy sa vzhľad stredovej časti námestia najväčšmi odklonil od jeho pôvodnej podoby. Vzhľadom na to, že tento priestor je považovaný za jednu z historických dominánt mesta Rožňavy, je turisticky veľmi atraktívny a vyhľadávaný, mal by si zachovať svoj historický charakter a priblížiť sa čo najviac výrazu, ktorý mal na prelome 19. a 20. storočia v období Rakúsko-Uhorska, resp. počas 1. Československej republiky. Zároveň podľa bodu G.1.4.6. *Požiadavky pre zachovanie existujúcich a umiestnenie nových umeleckých diel a artefaktov* v materiáli „Pamiatková zóna Rožňava, Zásady ochrany pamiatkového územia“ sa odporúča v celej pamiatkovej zóne „*neumiestňovať nové diela malej architektúry nízkej umeleckej úrovne, cudzorodé a nevhodné motívy a nové dominanty.*“

Rekonštrukcia Námestia baníkov bola pôvodne plánovaná ešte na konci 90. rokov, z rozličných dôvodov sa však nerealizovala. Pôvodná projektová dokumentácia pod názvom „*Rekonštrukcia Námestia baníkov a Šafárikovej ulice v Rožňave*“ bola vyhotovená firmou PRO-POLY – Ing. arch. Ján Rusnák, Jovická 2, 048 01 Rožňava ešte v roku 1997. Následne bola niekoľkokrát prepracovaná, resp. aktualizovaná. Konečná verzia projektovej dokumentácie „*Rekonštrukcia Námestia baníkov a Šafárikovej ulice – Rožňava – realizačný projekt*“, ktorú vypracoval v júni 2007 Ing. arch. Ján Rusnák, č. autorizačnej pečiatky *0788AA* a Ing. arch. Peter Bischof a ku ktorej dotknutý orgán vydal súhlasné záväzné stanovisko pod číslom KE-07/1534-02/6245/SM dňa 14.09.2007 neobsahuje ponechanie, resp. prinavrátanie predmetného pamätníka do stredovej časti Námestia baníkov ani do žiadnej inej časti námestia (realizačný projekt bol spracovaný na základe rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu k zámeru úpravy nehnuteľností a stavby na nehnuteľnostiach č. KE-04/1550-02/5351/SM zo dňa 27.08.2004 na základe schváleného projektu na stavebné povolenie: „*Rožňava – Rekonštrukcia Námestia baníkov a Šafárikovej ulice – aktualizácia*“, vypracovaného Ing. arch. Petrom Bischofom a zodpovedným projektantom Ing. arch. Jánom Rusnákom v roku 2006). Je potrebné zdôrazniť, že rekonštrukcia Námestia baníkov a Šafárikovej ulice prebieha etapovite. V prvej fáze v rokoch 2009 – 2013 došlo k rekonštrukcii západnej a juhozápadnej časti námestia. Rekonštrukciu vtedy mesto realizovalo na základe *Zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku č. Z2214012000901 – projekt Rekonštrukcia Námestia baníkov a Šafárikovej ulice*. Následne bola v roku 2020 – 2021 na základe finančného príspevku/dotácie vlády počas jej výjazdového zasadnutia v Rožňave (v roku 2018) rekonštruovaná južná a východná časť námestia. Časť námestia označovaná ako Stred doteraz nebola rekonštruovaná. V stredovej časti námestia má vlastník podľa § 35 a § 36 pamiatkového zákona zabezpečiť na plochách, ktoré budú dotknuté stavebnou činnosťou a búracími prácami, vykonanie sondážneho archeologického výskumu na základe podmienok určených v rozhodnutí dotknutého orgánu č. KE-05/832-04/3796/DU, ktoré nadobudlo právoplatnosť 29.06.2005. Vzhľadom na to, že v stredovej (centrálnej) časti námestia, približne v miestach dnešnej mestskej veže, kostola a k nemu pristavaných domov (tzv. krámkov) stála pôvodná budova radnice, určil dotknutý orgán v danom rozhodnutí, že je nevyhnutné vykonať pred stavebnými úpravami sondážny výskum, pretože „vhodne umiestnenými sondami je možné zistiť, či fragmenty tejto staršej zástavby ešte existujú pod terénom alebo či sa v celom rozsahu nachádzajú pod súčasnou zástavbou. Sondami je možné tiež zachytiť proces nárastu terénu a spôsoby povrchových úprav.“ V rozhodnutí je osobitne podčiarknuté, že výsledky výskumu „môžu vyvolať zmeny v riešení oproti odsúhlasenej projektovej dokumentácii, týkajúce sa výškového a

plošného členenia; úpravy povrchov a použitých materiálov a tiež osadenia malej architektúry, ktoré bude nutné zapracovať do realizačnej projektovej dokumentácie ešte pred začatím realizácie.“ Z uvedeného dôvodu, resp. dôvodov preto podľa KPÚ nie je možné argumentovať pri snahe o prinavrátenie pamätníka partizána Jozefa Tótha do priestoru stredu námestia tým, že uplynul termín, v ktorom je mesto Rožňava povinné zachovať udržateľnosť projektu *Rekonštrukcia Námestia baníkov a Šafárikovej ulice* na základe *Zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku č. Z2214012000901*, nakoľko daný projekt riešil rekonštrukciu námestia iba parciálne, v rámci konkrétnej realizačnej etapy.

Z hľadiska samotného diela, podľa údajov získaných z Múzea Vojtecha Löfflera v Košiciach – Starom Meste (dostupné online: <https://www.lofflermuzeum.sk/sk/o-muzeu/vojtech-loffler>), sochár Vojtech Löffler vytvoril bronzovú sochu partizána Jozefa Tótha v roku 1959. Socha bola následne osadená s pamätnou tabuľou s textom: „*Na tomto mieste bol nacistami popravený Jozef Tóth, člen partizánskeho oddielu Kozlova.*“ v strede Námestia baníkov v Rožňave pri krámkoch v roku 1964. Sochár Vojtech Löffler bol odbornej a laickej verejnosti koncom 50., v 60. a v prvej polovici 70. rokov známy predovšetkým svojou tvorbou v duchu socialistického realizmu, ktorá sa prejavovala v jeho monumentálnej pamätníkovej tvorbe na východnom Slovensku (Pomník partizánov v Liptovskom Hrádku, Symbolický pomník víťazstva v Dobšinej, pamätníky v Dargove, Košiciach, Pamätník padlým sovietskym hrdinom v Plešivci, kompozícia s názvom „Spoločne v boji, spoločne v práci“ k 30. výročiu SNP pred areálom VSŽ, portrét V. I. Lenina pred Závodmi priemyselnej automatizácie v Prešove atď.). Pamätník partizána Jozefa Tótha je pod číslom U 1-6 zaradený medzi pamätihodnosti mesta Rožňavy (bližšie: „*Pamiatková zóna Rožňava, Zásady ochrany pamiatkového územia*“, príloha č. 2 mapy „*Vymedzenie územia pamiatkovej zóny, národných kultúrnych pamiatok a pamätihodností mesta*“). Z dôvodu rekonštrukcie Námestia baníkov bol pamätník uložený najprv v depozite a následne, keďže sa s osadením pamätníka na jeho pôvodné miesto v projekte rekonštrukcie námestia vôbec nepočítalo, a to ani do budúcnosti, premiestnený do parku na Hviezdoslavovej ulici v Rožňave, kde sa v jeho blízkosti nachádza ďalšie dielo spomínaného sochára – travertínový pomník vyhotovený pri príležitosti 25. výročia SNP, nazývaný aj Pamätník osloboditeľov, vyhotovený v roku 1969. 28. augusta 2013 sa v areáli parku po prvýkrát uskutočnilo stretnutie predstaviteľov verejnosti a mesta pri príležitosti výročia SNP. Následne sa vtedajší predseda OV SZPB Ing. Norbert Lacko vyjadril pre médiá v pozitívnom duchu: „*Mali sme záujem, aby sa pomník nachádzal neďaleko Pamätníka osloboditeľov a park bol tak spomienkou na SNP.* (...) Zároveň chceme dať návrh mestskému zastupiteľstvu na pomenovanie zeleného areálu na Park padlých hrdinov.“ (<https://gemer.korzar.sme.sk/c/6919917/busta-partizana-totha-ma-v-roznave-nove-miesto>.html).

Do jeho súčasného osadenia tak bolo investované úsilie a finančné prostriedky. Zvolená parková lokalita je vhodná z pietneho aj reprezentatívneho hľadiska a umožňuje akcentovanie diela bez toho, aby bolo v rušivom kontraste s inými, či už historickými alebo modernými prvkami. Z týchto dôvodov KPÚ považuje súčasné umiestnenie v parku na Hviezdoslavovej ulici za vhodné a neodporúča uvažovať o premiestnení predmetného pamätníka do centrálnej časti pamiatkovej zóny, kde je predmetom ochrany historická architektúra a jej súčasť.

Ing. Kristína Markušová
riaditeľka
Krajský pamiatkový úrad Košice

Doručuje sa

1. Mestský úrad Rožňava, Odbor kultúry, športu a cestovného ruchu, Ing. Ivan Nemčok, Šafárikova 29, 048 01 Rožňava, IČO 00328758

Na vedomie

1. Mesto Rožňava, Šafárikova 29, 048 01 Rožňava, IČO 00328758
2. Krajský pamiatkový úrad Košice, na založenie do spisu